

Razmerje med žargonom in terminologijo na primeru fizioterapije

Povzetek predstavitve teme doktorske disertacije

Študijski program: Primerjalni študij idej in kultur, Podiplomska šola ZRC SAZU

Modul: Leksikologija, leksikografija, slovničarstvo

Kandidatka: Jera Oman

Mentorica: doc. dr. Mateja Jemec Tomazin

Komisija: prof. dr. Alan Kacin

doc. dr. Mojca Žagar Karer

prof. dr. Andreja Žele

Doktorska disertacija se odziva na potrebo po natančnejši opredelitvi žargona v slovenistiki, poleg tega pa bi ga bilo treba bolj natančno opredeliti z vidika terminološke vede. Žargon do sedaj v slovenski jezikoslovni literaturi še ni bil sistematično raziskan, avtorji so ga večinoma obravnavali znotraj interesnih zvrsti, skupaj s slengom in argojem. Že ob hitrem pregledu literature se pokaže velika pojmovna zmeda; jasnih kriterijev, katere jezikovne enote sodijo v žargon, nihče od avtorjev ne navaja. Žargon je smiselno obravnavati v okviru strokovnega jezika nekega strokovnega področja, nujno pa je tudi vzpostaviti razmerje do terminologije tega istega področja. Glavna naloga terminologije je, da nedvoumno poimenuje strokovno vsebino. Pri žargonu je pred natančnostjo praktičnost, zato je mogoče opaziti (delno) neupoštevanje ustaljenih poimenovanj in s tem povezane manj natančne označitve pojmov, čeprav gre še vedno za specializirane informacije. Žargon je v disertaciji obravnavan kot bistveni del sporazumevanja ljudi istega poklica ali strokovnega področja, ki je vezan na govorni prenosnik in položaje z nižano stopnjo formalnosti. Izbrano področje je fizioterapija.

Doktorska disertacija je razdeljena na dva dela. V prvem delu vsebuje teoretično obravnavo žargona in terminologije. Pregledana je bila razpoložljiva slovenska, primerjalno pa tudi tuja, zlasti slovanska literatura. Predstavljen je strokovni jezik, katerega del sta terminologija in žargon, opozorjeno pa je tudi na razmerje med strokovnim in splošnim jezikom. Podrobneje se disertacija posveča splošni terminološki teoriji in terminološkim načelom. Izpostavljen je normativni vidik terminologije ter vprašanje nestandardnosti oz. neustaljenosti. Posebej je obravnavana osnovna enota terminologije – termin. Obravnavane so tudi terminološke variante. Prikazano je mesto žargona v slovenskem jezikoslovju, ki je večinoma umeščeno v okvir socialne zvrstnosti. Ker se žargon pojavlja izključno v govornih besedilih, so vključene tudi nekatere splošne značilnosti govornega jezika. Na osnovi posodobljene teorije zvrstnosti je opredeljena tudi formalnost oz. neformalnost sporazumevalnega položaja, v katerem je mogoče zaslediti žargon. Disertacija se dotakne terminografskega vidika, pri čemer se ukvarja z vključevanjem žargona v terminološke slovarje. Sodobni terminološki slovarji ISJFR ZRC SAZU označevalnika *žargonsko* sicer ne uporabljajo, drugače pa je s starejšimi slovarji.

Opozorjeno je na problem odsotnosti kriterijev za označevanje posameznih poimenovalnih enot kot žargonizmov.

Drugi del doktorske disertacije je empirična raziskava, na kateri temeljijo nove ugotovitve. Prinaša podatke o poteku raziskave – spremljanju nepripravljenega govora strokovnjakov v delovnem okolju. Pridobljeno avtentično gradivo služi kot osnova, s pomočjo katere se lahko potrdijo ali ovržejo teoretične ugotovitve iz prvega dela disertacije. Predstavljen je popis vseh, v raziskavi pridobljenih, fizioterapevtskih žargonizmov, ki so jim pripisani nevtralni ustrezniki (termini). Terminom so dodane slovarske definicije, ki so bodisi vzete iz nastajajočega Fizioterapevtskega terminološkega slovarja bodisi smo jih za potrebe ustrezne predstavitve pojmov napisali sami, kar je tudi posebej označeno. Žargonizmi so analizirani, pri čemer se ugotavlja tudi, kako so nastali. Glede na njihove skupne značilnosti so razvrščeni v 11 skupin, ki bi jih bilo mogoče posplošiti tudi na druga strokovna področja. Te skupine so predstavljene številčno, da je mogoče priti do zaključkov, kako pogosta je posamezna skupina v fizioterapevtskem žargonu. 12. skupina v statistično analizo ni zajeta. Vanjo se uvrščajo poimenovanja, ki, glede na naše kriterije, sicer niso tipični žargonizmi, vendar imajo njim podobno funkcijo. Analiza prinaša novo tipologijo žargona, predstavljene pa so tudi splošne značilnosti žargona, na katere do sedaj v slovenski jezikoslovni literaturi še ni bilo opozorjeno.

Glavno merilo pri prepoznavanju posameznih enot je, da termine in žargonizme razumemo kot oznake pojmov, torej miselnih enot, na področju fizioterapije. Termine ločujemo od leksemov splošnega jezika, prav tako tudi žargonizme. Žargonizmi so po svoji vlogi zelo podobni terminom, le da poimenujejo strokovno vsebino v govorjenih situacijah, ki niso povsem formalne. Menimo, da je pomembno dosledno ločevanje med žargonizmi, ki se nanašajo na določeno strokovno področje ter leksiko, ki je del pogovornega splošnega jezika. Predpostavljamo, da je večina žargonizmov nestrokovnjakom nerazumljiva, ker pojmovni sistem, ki stoji za poimenovanji, dobro poznajo le strokovnjaki.

Metodološko disertacija izhaja iz terminološke vede in načel pojmovnega pristopa. Prinaša novo teoretično opredelitev žargona in tipologijo, ki temelji na obstoječih jezikoslovnih ugotovitvah ter novih dognanjih, preverjenih na avtentičnem gradivu.